

ICEDA

Increasing Civic Engagement
in the Digital Agenda

OBSERVATORI I AGJENDËS DIGJITALE 2021

RAPORT PËRMBLEDHËS MBI PROGRESIN
E AGJENDËS DIGJITALE NË SHQIPËRI, KOSOVË,
MAL TË ZI, MAQEDONI TË VERIUT DHE SERBI

JANAR 2022

KY PUBLIKIM ËSHTË PËRGATITUR ME NDIHMËN FINANCIARE TË BASHKIMIT EVROPIAN.
PËRMBAJTJETEKËTJIPUBLIKIMI JANË PËRGJEGJËSIE VETME E PARTNERËVETË PROJEKTIT
ICEDA DHE NË ASNJË MËNYRË NUK I PASQYROJNË QËNDRIMET E BASHKIMIT EVROPIAN.

Ky projekt është bashkë-financuar nga
Bashkimi Evropian

Projekti "Rritja e pjesëmarrjes qytetare në Agjendën Digjitale – ICEDA" zbatohet nga Fondacioni Metamorfozis (Maqedonia e Veriut), Open Data Kosovo (Kosovë), Akademia për e-qeverisje (Estoni), CRTA- Qendra për Hulumtim, Transparencë dhe Llogaridhënie (Serbi), OJQ-ja 35 mm (Mali i Zi), dhe Lëvizja Mjaft! (Shqipëri).

OBSERVATORI I AGJENDËS DIGJITALE 2021

RAPORT PËRMBLEDHËS MBI PROGRESIN E AG-
JENDËS DIGJITALE NË SHQIPËRI, KOSOVË, MAL
TË ZI, MAQEDONI TË VERIUT DHE SERBI

janar 2022

Ky publikim është përgatitur me ndihmën financiare të Bashkimit Evropian. Përmbajtjet e këtij publikimi janë përgjegjësi e vetme e partnerëve të projektit ICEDA dhe në asnjë mënyrë nuk i pasqyrojnë qëndrimet e Bashkimit Evropian.

Titulli origjinal: **Digital Agenda Observatory 2021, Cumulative report on Digital Agenda advancement in Albania, Kosovo, Montenegro, North Macedonia and Serbia**

© 2022 Fondacioni për Internet dhe Shoqëri – Metamorfozis

Shkup, janar 2022

Botues: **Fondacioni për Internet dhe Shoqëri Metamorfozis,**
rr. Apostoll Gusllarot nr. 40, 1000 Shkup, Maqedonia e Veriut www.metamorphosis.org.mk

Autorë: **Majlinda Dervishi, Milla Josifovska Danilovska, Misha Bojoviq, Snezhana Nikçeviq, Xheni Lame, Aldo Merkoçi**

(Majlinda Dervishi, Mila Josifovska Danilovska, Miša Bojović, Snežana Nikčević, Xheni Lame, Aldo Merkoci)

Redaktor: **Bardhyl Jashari – Fondacioni për Internet dhe Shoqëri – Metamorfozis**

Dizajni: **Royal Art (Maqedonia e Veriut)**

Përktheu (nga anglishtja): **Valon Abdiu**

Tirazhi: **botim elektronik**

Projekti "Rritja e Pjesëmarrjes Qytetare në Agjendën Digjitale – ICEDA" ka për qëllim ta rrisë angazhimin e organizatave qytetare (OQ) në formësimin dhe zbatimin e Agjendës Digjitale në Ballkanin Perëndimor (DAWB).

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

35:004(497-15)"2021"(047.31)
37:004(497-15)"2021"(047.31)

OBSERVATORI i agjendës digjitale 2021 [Електронски извор] : raport përmbledhës mbi progresin e agjendës digjitale në shqipëri, Kosovë, Mal të zi, Maqedoni të Veriut dhe Serbi / [autorë Majlinda Dervishi ... [и др.] ; përktheu (nga anglishtja) Valon Abdiu]. – Shkup : Metamorfozis fondacioni, 2022

Начин на пристапување (URL):

https://metamorphosis.org.mk/wp-content/uploads/2022/01/dao-regional-report-2021_al_nocip.pdf.

- Превод на делото: Digital agenda observatory 2021 : cumulative report on digital agenda advancement in Albania, Kosovo, Montenegro, North Macedonia and Serbia. – Текст во PDF формат, содржи 40 стр., илустр. – Наслов преземен од екранот. – Опис на изворот на ден 22.01.2022. – Фусноти кон текстот. – Други автори: Milla Josifovska Danilovska, Misha Bojoviq, Snezhana Nikçeviq, Xheni Lame, Aldo Merkoçi

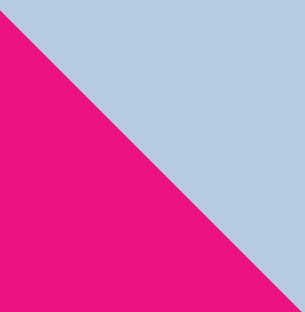
ISBN 978-608-263-071-7

1. Dervishi, Majlinda [автор] 2. Josifovska Danilovska, Mila [автор] 3. Bojović, Miša [автор] 4. Nikčević, Snežana [автор] 5. Lame, Xheni [автор] 6. Merkoçi, Aldo [автор]
а) Дигитализација – Јавна администрација – Електронски услуги – Западен Балкан – 2021 – Истражувања б) Дигитална писменост – Западен Балкан – 2021 – Истражувања

COBISS.MK-ID 56138245

PËRMBAJTJA

LISTA E AKRONIMEVE	7
PARATHËNIE	9
METODOLOGJIA E HULUMTIMIT	7
1. PARAKUSHTET PËR ZBATIMIN E E-QEVERISJES	11
2. VULLNETI POLITIK DHE STRATEGJIA.....	13
3. KOORDINIMI PËR ZBATIMIN E E-QVERISJES.....	16
4. KORNIZA LIGJORE.....	19
5. GJENDJA ME E-SHËRBIMET	21
6. EDUKIMI DIGJITAL	23
7. QASJA NË E-SHËRBIME DHE NGRITJA E VETËDIJES	26
8. SIGURIA KIBERNETIKE.....	29
9. E-PJESËMARRJA DHE E-DEMOKRACIA.....	32
10. PLANI GJITHËPËRFSHIRËS PËR AVANCIMIN E AGJENDËS DIGJITALE NË VENDET E SYNUARA TË BALLKANIT PERËNDIMOR.....	35

LISTA E AKRONIMEVE

- AKE** – Agjencia për Komunikime Elektronike
- AD** – Agjenda Digjitale
- OAD** – Observatori i Agjendës Digjitale
- CERT** - Qendra për Parandalimin e Rreziqeve të Sigurisë në Sistemet e TIK-ut
- CIRT** - Drejtoria e Sigurimit të Informacionit dhe Identitetit Kompjuterik
- CRTA**- Qendra për Hulimtim, Transparencë dhe Llogaridhënie
- SNAD** – Strategjia ndërsektorale për Agjendën Digjitale
- MAPShDM** - Ministria e Administratës Publike, Shoqërisë Digjitale dhe Medies
- OShC** - Organizatat e shoqërisë civile
- BE** - Bashkimi Evropian
- ENER** – Regjistri i Vetëm Elektronik Kombëtar i Dispozitave
- ERJOK** – E-regjistri i shpalljeve dhe konsultimeve publike
- TIK** - Teknologjia e informacionit dhe komunikimit
- ICEDA** – Rritja e Pjesëmarrjes Qytetare në Agjendën Digjitale
- TI** – Teknologjia e informacionit
- KODE** – Ekonomia Digjitale e Kosovës
- MShIA** – Ministria e Shoqërisë Informatike dhe Administratës
- AKCESK** – Autoriteti Kombëtar Për Certifikimin Elektronik dhe Sigurinë Kibernetike
- NAIO** – Agjencia Kombëtare për Shoqërinë Informatike
- ODK** – Open Data Kosovo (Të dhënat e hapura Kosovë)
- PQH** – Partneriteti për Qeveri të Hapur
- VNR**– Vlerësimi i Ndikimit Rregullator

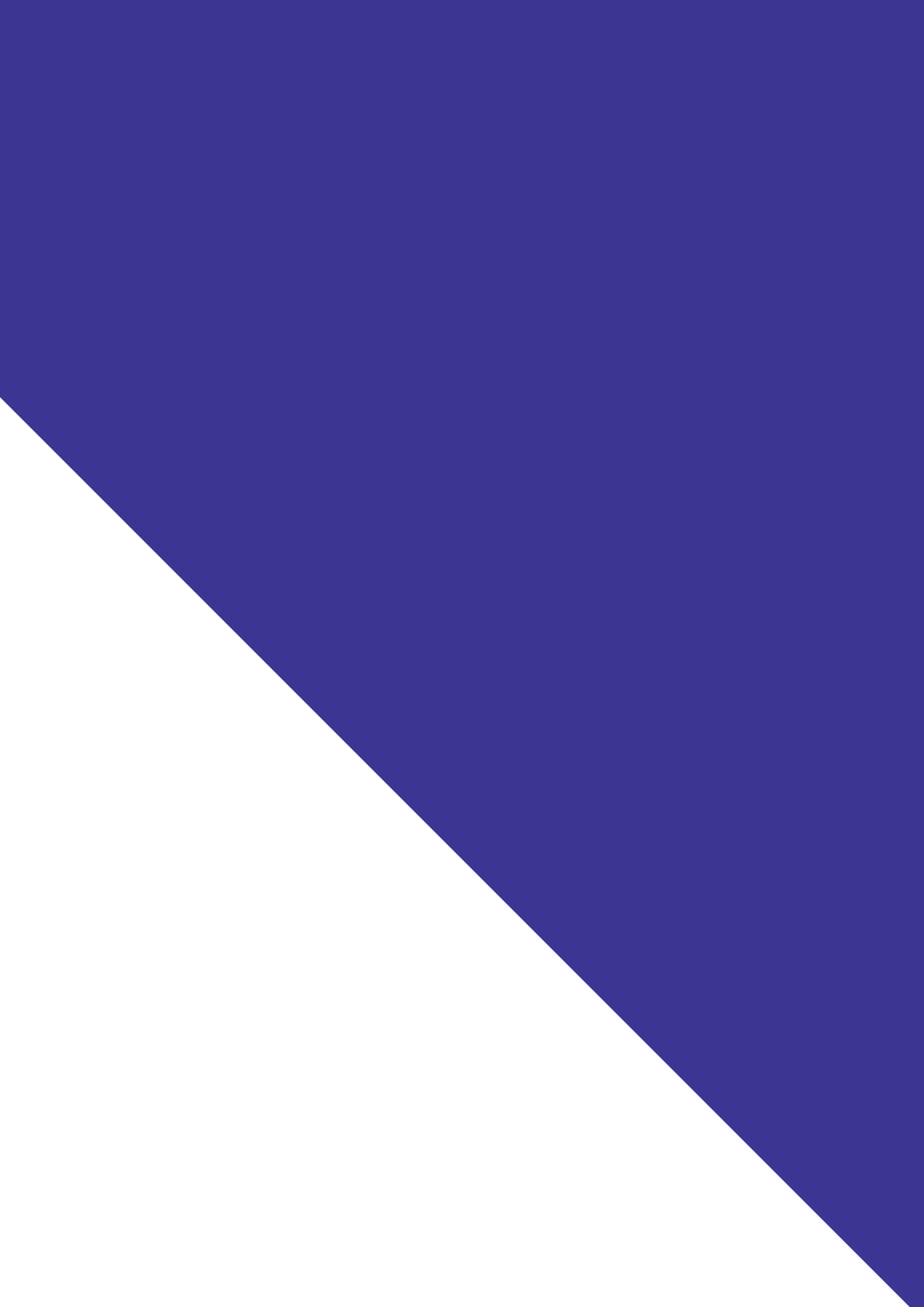
PARATHËNIE

Digjitalizimi në të gjitha sferat dhe për të gjitha grupet shoqërore (pa përjashtim) është një mekanizëm efikas për përmirësimin e mirëqenies së qytetarëve. Kjo nënkupton përmirësimin e punës digjitale dhe efikasitet më të madh të institucioneve, organizatave dhe subjekteve tjera shoqërore. Nevoja për digjitalizim u bë edhe më e dukshme për shkak të pandemisë së Kovid-19, pasi vuri në dukje nevojën urgjente për mekanizma, mjete dhe rregullore të adaptuara për një organizim më mirë dhe për një shoqëri plotësisht funksionale. Me këtë rast, ndodhi i ashtuquajti "hendek digjital", gjegjësisht dallimi midis qytetarëve për sa i përket qasjes së tyre në internet, qasjes në pajisjet elektronike, dhe për pasojë edhe dallimet në nivelet e aftësive/njohurive të tyre digjitale.

Agjenda Digjitale (AD) mbulon zhvillimin e shoqërisë informatike në kuptimin e gjerë. Për të ngritur çështjet e AD-së në Ballkanin Perëndimor, aktualisht po zbatohet projekti "Rritja e Pjesëmarrjes Qytetare në AD – ICEDA" me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian (BE). Projekti zbatohet nga një konsorcium partnerësh i organizatave të shoqërisë civile, përkatësisht Fondacioni për Internet dhe Shoqëri – Metamorfozis (Maqedonia e Veriut) si partner udhëheqës, në bashkëpunim me Akademinë për e-Qeverisje (Estoni), CRTA – Qendra për Hulumtime, Transparencë dhe Llogaridhënie (Serbi), OJQ-ja 35mm (Mali i Zi), Open Data Kosovo (Kosovë) dhe Lëvizja Mjaft! (Shqipëri).

Edhe pse tema e AD-së si nismë mbulon disa aspekte, aktivitetet dhe kërkimet e projektit ICEDA janë të fokusuara kryesisht në zbatimin e: e-qeverisë, ngritjes së vetëdijes së publikut, edukimit digjital dhe pjesëmarrjes qytetare. Në këtë kornizë, në periudhën mars – maj 2021, është kryer një hulumtime në përputhje me studimin bazë (të kryer në periudhën maj – qershor 2020) në secilin nga vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor, përkatësisht në Shqipëri, Kosovë, Mal të Zi, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi. Qëllimi i hulumtimit është të matet progresi në lidhje me gjendjen fillestare të fushave që lidhen me AD-në. Analiza rezultoi në një raport që trajton tema që lidhen me kapitujt e legjislacionit të BE-së që lidhen me AD-në, gjegjësisht Kapitulli 10, me titull "Shoqëria e Informacionit dhe Mediat".

Konkretisht, ky dokument është një raport përmbledhës mbi progresin e AD-së në secilin prej vendeve të synuara në Ballkanin Perëndimor, i cili ofron një pasqyrë krahasuese të situatës aktuale në këtë fushë. Informacione më konkrete për secilin vend mund të gjenden në raportet individuale të vendeve, lidhjet e të cilave janë dhënë në seksionin "Udhërrëfyesi" të këtij dokumenti.

METODOLOGJIA E HULUMTIMIT

Metodologjia e hulumtimit të Observatorit të Agjendës Digjitale (OAD) ndërlidhet me raportet e mëparshme të vendeve dhe udhërrëfyesit e progresit të AD-së dhe fokusohet në temat mbi të cilat OShC-të kanë ndikimin më të madh. Hulumtimi është kryer është bazë të treguesve kryesorë që përmbahen në një pyetësor të përgatitur më parë. Treguesit synojnë të ofrojnë një krahasim rajonal midis vendeve të përzgjedhura të Ballkanit Perëndimor, që duhet të kontribuojë më tej në konkurrencën pozitive dhe të shërbejë si motiv për zbatimin e mëtejshëm të AD-së.

Hulumtimi bazohet në hulumtimin e kryer në zyrë (pasqyrën e hulumtimit të kryer; dokumentet aktuale të politikave; strategjitë kombëtare; programet qeveritare dhe institucionet qendrore nga vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor.; raportet e disponueshme për publikun dhe burimet e tjera të rëndësishme), pastaj intervistat gjysmë të strukturuar me persona të përfshirë të cilët janë drejtpërdrejt të përfshirë dhe të prekur nga procesi i digjitalizimit, si dhe në testimin e një politike kombëtare dhe tre shërbimeve elektronike (e-shërbimeve).

Në bazë të hulumtimit të kryer në këtë mënyrë, u përgatit një raport dhe një udhërrëfyes me rekomandime nga secili vend i synuar në Ballkanin Perëndimor. Raporti ofron një pasqyrë të gjendjes aktuale të zhvillimit të AD-së dhe ofron një pasqyrë të rolit të OShC-ve në këtë fushë nga të gjitha vendet e synuara në Ballkanin Perëndimor. Raporti dhe udhërrëfyesi mund të shërbejnë si një bazë për hulumtim shtesë të hollësishëm, por edhe si një motiv dhe argument për krijimin e dokumenteve strategjike, të cilat do të çojnë në një transformim të përforcuar digjital.

1

**PARAKUSHTET
PËR ZBATIMIN E
E-QEVERISJES**

1. PARAKUSHTET PËR ZBATIMIN E E-QEVERISJES

Një nga parakushtet për zbatimin e suksesshëm të qeverisjes elektronike është që qytetarët të kenë mjetet e nevojshme për të përdorur shërbimet e qeverisjes elektronike. Një nga faktorët kryesorë në këtë proces është qasja në internet. Në përgjithësi, vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor kanë depërtim të lartë të internetit, gjegjësisht një përqindje e lartë e amvisërive kanë qasje në internet. Shumica e vendeve të synuara në Ballkanin Perëndimor kanë shënuar rritje të depërtimit të internetit nga viti 2019 në vitin 2020, siç tregohet në Tabelën 1.

Tabela 1. Depërtimi i internetit në vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor për vitin 2019 dhe 2020

	Shqipëria ¹	Kosova ²	Mali i Zi ³	Maqedonia e Veriut ⁴	Serbia ⁵
2019	73.5%	93.2%	74.3%	81.8%	80.1%
2020	75.2%	96.4%	80.3%	79.9%	81%

Raporti i OAD-së fokusohet edhe në përdorimin e shërbimeve elektronike, veçanërisht në numrin e përdoruesve. Nga raporti konstatohet se asnjë nga vendet e synuara në Ballkanin Perëndimor nuk mbledh të dhëna plotësisht gjithëpërfshirëse për përdorimin e të gjitha shërbimeve elektronike të ofruara nga institucionet në të gjitha nivelet. Kjo është për shkak të mungesës së centralizimit të plotë të shërbimeve elektronike në një platformë, pasi disa shërbime elektronike ofrohen brenda platformave kombëtare të shërbimeve elektronike, ndërsa disa të tjera ofrohen përmes faqeve të internetit të institucioneve publike individuale. Gjithashtu mungojnë mekanizmat për mbledhjen e vazhdueshme të të dhënave të tilla për të vlerësuar dhe zbuluar pengesat e mundshme për përdorimin e shërbimeve elektronike.

Megjithatë, ekzistojnë disa të dhëna që janë në dispozicion për përdorimin e platformave kombëtare të shërbimeve elektronike, disa prej të cilave ndjekin modele të ngjashme me vendet e tjera të rajonit. Në **Shqipëri** janë dorëzuar gjithsej 7.705.068 aplikime për shërbime elektronike dhe janë shërbyer gjithsej 1.210.093 qytetarë dhe biznese përmes portalit e-Albania.⁶ Si një hap i madh përpara, në shkurt të vitit 2021, **Kosova** e lëshoi në përdorim portalin kombëtar të shërbimeve elektronike e-Kosova⁷. Portali ka gjithsej 5.945 qytetarë dhe biznese të regjistruara dhe nëpërmjet tij përdoren 57.414 shërbime, kryesisht

1 Depërtimi i internetit në Shqipëri. Qasur: <https://bit.ly/2Xvc2cp>
 2 Depërtimi i internetit në Kosovë. Qasur: <https://bit.ly/3tJTI0d>
 3 Depërtimi i internetit në Mal të Zi. Qasur: <https://bit.ly/3CdihAl>
 4 Depërtimi i internetit në Maqedoninë e Veriut. Qasur: <https://bit.ly/3tPLwXa>
 5 Depërtimi i internetit në Serbi. Qasur: <https://bit.ly/2Z0hSDd>
 6 Portali kombëtar i e-shërbimeve i Shqipërisë: <https://e-albania.al/>
 7 Portali kombëtar i e-shërbimeve i Kosovës: <https://ekosova.rks-gov.net/>

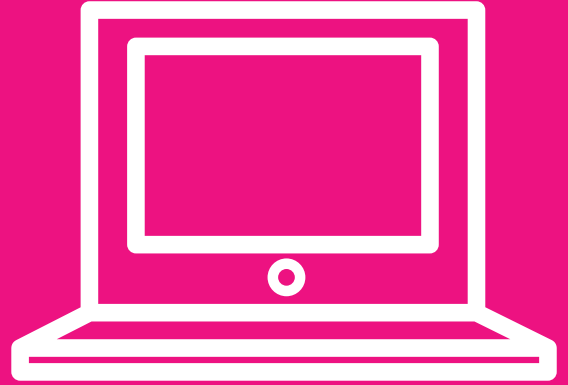
të lidhura me pagesën e tatimeve, çështje që lidhen me policinë dhe shëndetësinë. Megjithatë, nuk ka të dhëna gjithëpërfshirëse për përdorimin e shërbimeve elektronike të ofruara nga institucione të tjera publike që nuk i ofrojnë shërbimet e tyre përmes platformës së centralizuar të shërbimeve elektronike.

Në **Mal të Zi**, niveli i përdorimit të shërbimeve elektronike ka qenë konstant që nga viti 2017, duke shënuar një rritje të lehtë me gjithsej 491 aplikime të dorëzuara përmes portalit kombëtar të shërbimeve elektronike në 6 muajt e parë të vitit 2020. Ndërkohë, **Maqedonia e Veriut** ka vetëm të dhëna për përdorimin e portalit kombëtar të shërbimeve elektronike⁸, i cili u lëshua në përdorim në dhjetor të vitit 2019. Sipas hulumtimit të kryer në vitin 2020, në portal ishin gjithsej 17.241 përdorues të regjistruar, ndërsa gjatë hulumtimit aktual në portal ky numër ishte dyfish më i madh (34.834 përdorues të regjistruar) Numri i përgjithshëm i përdoruesve të gjithë e-shërbimeve në dispozicion (përveç në Portal) nuk mund të përcaktohet, sepse deri më tani statistika të tilla nuk mbahen as nga institucionet shtetërore, e as nga Enti Shtetëror i Statistikave. Krahasuar me të dhënat e prillit të vitit 2020, në **Serbi** numri i përdoruesve të regjistruar në portalin e qeverisjes elektronike është rritur për 17.857 dhe tani është 1.026.347.⁹, që paraqet 15% të popullsisë së Serbisë. Megjithatë, numri i shërbimeve të ofruara nuk ka ndryshuar në krahasim me të dhënat e mëparshme dhe mesatarisht është 76.028 shërbime në muaj.

8 Portali kombëtar i e-shërbimeve i Maqedonisë së Veriut: www.uslugi.gov.mk

9 Portali kombëtar i e-shërbimeve i Serbisë: <https://euprava.gov.rs/>

2

VULLNETI POLITIK DHE STRATEGJIA

2. VULLNETI POLITIK DHE STRATEGJIA

Vullneti politik dhe angazhimi strategjik për të promovuar AD-në dhe çështjet e lidhura me të janë shumë të pranishme në vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor, pavarësisht nëse bëhet fjalë për strategji specifike për AD apo tema të lidhura me të siç është e-qeverisja, siguria kibernetike, inteligjenca artificiale, edukimi digjital etj.

Si fillim, përmes Strategjisë Ndërsektoriale për Agjendën Digjitale 2015–2020¹⁰ **Shqipëria** synon rritjen dhe promovimin e përdorimit të shërbimeve elektronike, promovimin e TIK-ut si pjesë e arsimit dhe konsolidimin e infrastrukturës digjitale, duke e demonstruar gatishmërinë e saj për të zbatuar AD-në. Vëmendja më e madhe e publikut ndaj Strategjisë Ndërkombëtare për AD 2015–2020 u përqendrua në krijimin dhe funksionalitetin e portalit qeveritar, përmes të cilit publiku i gjerë dhe bizneset mund të qasen në shërbimet publike elektronike. Vazhdimi i kësaj strategjie ende nuk është zhvilluar për periudhën 2021–2026. Ndërkohë, procesi i digjitalizimit në Shqipëri po zhvillohet përmes Planit të Veprimit 2020 - 2022, me qëllim vazhdimin e synimeve të përcaktuara në Strategjinë Ndërsektoriale për AD 2015 – 2020.

Kosova gjithashtu ka demonstruar vullnet politik dhe përkushtim strategjik për procesin e transformimit digjital përmes strategjive që i adresojnë çështjet që kanë të bëjnë me AD-në, duke iniciuar anëtarësimin në organizatat ndërkombëtare si Partneriteti për Qeveri të Hapur (PQH) dhe duke vendosjen e legjislacionit që inkurajon zbatimin e AD-së. Kosova aktualisht është duke punuar në zhvillimin e strategjisë së radhës për AD, si dhe strategjitë që kanë të bëjnë me sigurinë kibernetike, reformën e administratës publike, qeverisjen elektronike, etj. Përveç kësaj, "qeverisja efektive" është një pjesë kyçe e programit qeverisës të qeverisë¹¹ në 4 vitet e ardhshme, gjë që pritet të arrihet përmes reformave të administratës publike, rritjes së përdorimit të qeverisjes elektronike, inkurajimit të sistemit të ndërveprueshmërisë dhe përmirësimit të Portalit e-Kosova, ndër të tjera.

Pavarësisht ndryshimeve në strukturën e qeverisë, në **Mal të Zi** çështja e cilësisë së qeverisjes elektronike mbeti prioritet. Strategjitë në Mal të Zi që e inkurajojnë AD-në janë si më poshtë: Strategjia e Reformës së Administratës Publike 2016–2020, Strategjia e Sigurisë Kibernetike 2018–2021, Zhvillimi i Shoqërisë së Informacionit deri në vitin 2020 dhe Plani Kombëtar i Veprimit për PQH 2018–2020. Aktualisht po zhvillohen strategji për trajtimin e transformimit digjital, reformës së administratës publike, sigurisë kibernetike dhe PQH-së.

Maqedonia e Veriut ka dokumente të ndryshme që i udhëzojnë institucionet përkatëse në lidhje me AD-në, shumë prej të cilave janë të vjetruara dhe duhet të përshtaten me trendet dhe nevojat aktuale të qytetarëve. Transformimi digjital dhe harmonizimi i masave reformuese me AD-në janë pjesë plotësuese e Programit të Reformës Ekonomike për

10 Strategjia ndërsektoriale për Agjendën Digjitale 2015-2020, në dispozicion në: <https://bit.ly/2XjZiow>

11 Programi i ri i Qeverisë së Kosovës. Gjetet në: <https://bit.ly/3nA6RTm>

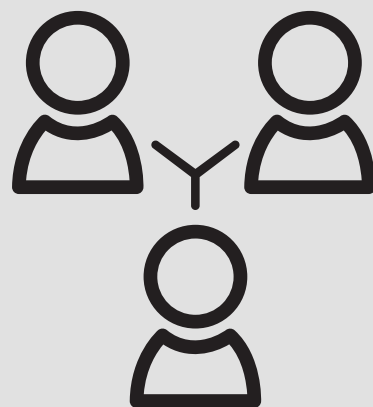
periudhën 2021 – 2023¹², të miratuar nga Ministria e Financave, si dhe e Planit Strategjik të Ministrisë së Shoqërisë Informatike dhe Administratës (MSHIA) për periudhën 2021 – 2023. Përgatitja e Strategjisë Kombëtare për Inteligjencën Artificiale është në proces e sipër, dhe pas publikimit të raportit për vendin, MSHIA e vendosi për konsultim publik Draft-Strategjinë Kombëtare për TIK dhe Planin e Veprimit 2021–2025. Prandaj, vullneti politik është evident, por zbatimi i saj në praktikë mbetet për t'u parë.

Në mënyrë të ngjashme, **Serbia** tregon vullnet politik dhe përkushtim strategjik për avancimin e qeverisjes elektronike. Serbia e miratoi Programin për Zhvillimin e Qeverisë Elektronike dhe Planin e Veprimit 2020–2022, që hap mundësi për zhvillimin e mëtejshëm të qeverisjes elektronike në Serbi, si një nga qëllimet e reformës së administratës publike dhe prioriteteve të qeverisë.¹³ Ky program pritet të ofrojë 300 shërbime të reja elektronike për qytetarët dhe ekonominë në dy vitet e ardhshme.

12 Programi për Reformat Ekonomike për periudhën 2021- 2023. Gjendet në: <https://bit.ly/2XtuMJt>

13 Më shumë informacion rreth Programit për e-Zhvillim në Serbi: <https://bit.ly/2VKOoba>

3

KOORDINIMI PËR ZBATIMIN E E-QVERISJES

3.KOORDINIMI PËR ZBATIMIN E E-QVERISJES

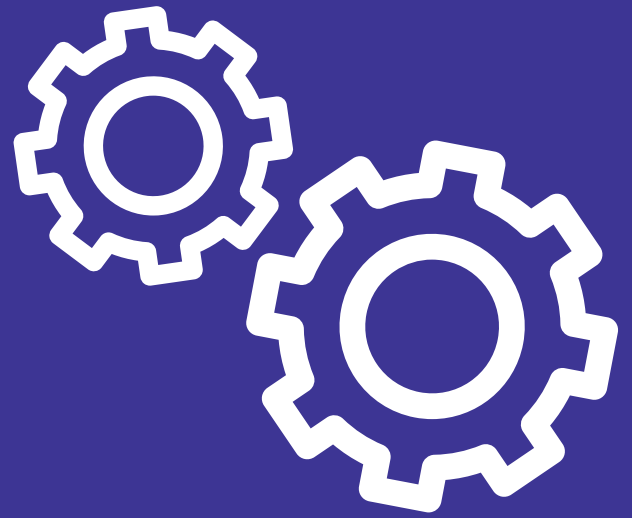
Në përputhje me vullnetin politik të përshkruar dhe strategjitë specifike në lidhje me AD-në, secili nga vendet e synuara në Ballkanin Perëndimor ka institucione të caktuara për të mbikëqyrur dhe promovuar qeverisjen elektronike. Në **Shqipëri**, qeveria ka krijuar institucione që në kuadër të fushëveprimit të tyre kanë detyrimin të kryejnë drejtpërdrejt digjitalizimin apo segmente integrale dhe plotësuese të këtij procesi, si p.sh. Drejtoria Kombëtare për Çertifikimin Elektronik dhe Sigurinë Kibernetike, Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit, Ministria e Energjisë dhe Infrastrukturës, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Qendra e Informacionit për Shërbimet Publike dhe Komisioneri për të Drejtat e Informacionit dhe të Mbrojtjen e të Dhënave Personale.

Në **Kosovë**, Departamenti i Zhvillimit të E-Qeverisjes pranë Agjencisë së Shoqërisë së Informacionit është përgjegjës për zbatimin e qeverisjes elektronike, i përbërë nga dy sektorë: Sektori për Politika, Monitorim dhe Analizë dhe Sektori për Mbështetje Online dhe Promovim të E-Qeverisjes. Gjithashtu në **Mal të Zi**, institucioni përgjegjës për zbatimin e AD-së është Ministria e Administratës Publike, Shoqërisë Digjitale dhe Medies (MAPShDM), siç thuhet në emrin e saj. Përveç krijimit të politikave publike që e rregullojnë sistemin e administratës publike në Mal të Zi, Ministria është e angazhuar edhe në transformimin digjital, me qëllim ofrimin e cilësisë më të mirë të shërbimeve dhe shërbime të reja digjitale. Ministrinë e tjera të përfshira në këtë proces janë: Ministria e Financave dhe Çështjeve Sociale, Ministria e Punëve të Brendshme, Ministria e Shëndetësisë dhe Ministria e Arsimit, Shkencës, Kulturës dhe Sportit.

Në mënyrë të ngjashme, në **Maqedonia e Veriut**, MSHIA-ja është organi qendror në proceset e këtij koordinimi, me projektet e realizuara, planin strategjik dhe programin vjetor të punës. Aktivitetet e tyre janë të lidhura me zhvillimin dhe avancimin e shoqërisë informatike, si dhe me rrjetin e integruar të informacionit-komunikimit, bazat e të dhënave, ndërlihdjen e ndërsjellë dhe shkëmbimin e informacionit, aspektet e sigurisë dhe zhvillimin e infrastrukturës.¹⁴ Ndërsa për **Serbinë**, organi kryesor për mbikëqyrjen dhe zbatimin e qeverisjes elektronike është Zyra e Qeverisë për Teknologjinë e Informacionit dhe Qeverisje Elektronike. Enti kryen veprimtari që kanë të bëjnë me projektimin, harmonizimin, zhvillimin dhe funksionimin e e-Qeverisjes dhe sistemeve të informacionit, si dhe infrastrukturës së organeve të administratës shtetërore dhe shërbimeve qeveritare.¹⁵ Dy ministri janë të ngarkuara për përgatitjen e kornizës ligjore: Ministria e Administratës Shtetërore dhe Vetëqeverisjes Lokale për Reformën e Administratës Publike dhe të e-qeverisjes e koordinon zhvillimin e e-qeverisjes në nivel rajonal dhe vendor, si dhe Ministria e Tregtisë, Turizmit dhe Telekomunikacionit, Njësia e Agjendës Digjitale.

14 Plani i Veprimit për Koordinimin e E-Qeverisjes në Maqedoninë e Veriut: <https://bit.ly/3nDPm4r>
15 Zyra për TI dhe qeverisje në Serbi: <https://bit.ly/3zuzvHX>

4

**KORNIZA
LIGJORE**

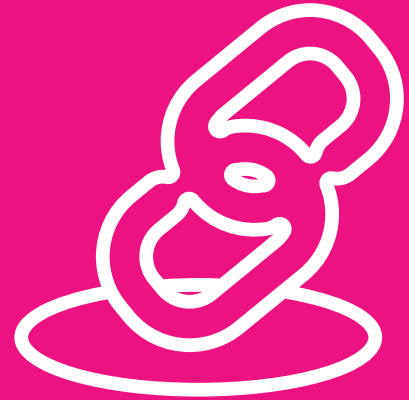
4. KORNIZA LIGJORE

Të gjitha vendet e synuara në Ballkanin Perëndimor kanë krijuar legjislacion specifik që inkurajon zbatimin e çështjeve të lidhura me AD-në, disa prej të cilave janë paraqitur në Tabelën 2.

Tabela 2. Legjislacioni në vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor që i rregullon çështjet që lidhen me AD-në

SHTETI	LIGJET
Shqipëri	Ligji për Nënshkrimin Elektronik Ligji për Mbrojtjen e të Dhënave Ligji për Komunikimet Elektronike Ligji për Tregtinë Elektronike Ligji për Dokumentin Elektronik Ligji për Bazën e të Dhënave Shtetërore
Kosovë	Ligji për Mbrojtjen e të Dhënave Personale Ligji për Qasje në Dokumentet Publike Ligji për Organet Qeveritare për Shoqërinë Informatike Ligji për Komunikimet Elektronike Rregullorja për bazat elektronike të të dhënave Ligji për Vetëqeverisjen Lokale Rregullorja për Standardet Minimale për Konsultim Publik Propozim-ligji për Identifikimin Digjital dhe Shërbimet Konfidenciale në Transaksionet Elektronike Propozim-ligji për Sigurinë Kibernetike
Mali i Zi	Ligji për Administratën Elektronike Ligji për Identifikimin Elektronik dhe Nënshkrimin Elektronik; Ligji për Shoqërinë e Informacionit Ligji për Dokumentin Elektronik
Maqedonia e Veriut	Ligji për Menaxhimin Elektronik dhe Shërbimet Elektronike Ligji për Dokumentet Elektronike, Identifikimin Elektronik dhe Shërbimet Konfidenciale; Ligji për Regjistrin Qendror të Popullsisë Ligji për Mbrojtjen e të Dhënave Personale (dhe Drejtoria për Mbrojtjen e të Dhënave Personale, si organ përgjegjës) Ligji për Qasje të Lirë në Informatat me Karakter Publik
Serbi	Ligji për Komunikimet Elektronike Ligji për Dokumentet Elektronike, Identifikimin Elektronik dhe Shërbimet e Sigurisë në Tregtinë Elektronike Ligji për Administratën Elektronike Ligji për Qasje të Lirë në Informatat me Rëndësi Publike Ligji për Mbrojtjen e të Dhënave Personale

5

**GJENDJA ME
E-SHËRBIMET**

5. GJENDJA ME E-SHËRBIMET

Megjithëse ka pasur zhvillime të mëdha në fushën e qeverisjes elektronike, si nënshkrimet elektronike, portalet kombëtare të shërbimeve elektronike, platformat e ndërveprimit, hulumtimet tregojnë se duhet bërë shumë më tepër për të promovuar shërbimet elektronike midis vendeve të synuara në Ballkanin Perëndimor.

Është e rëndësishme të theksohet përdorimi dhe diversiteti i portalit kombëtar të shërbimeve elektronike në **Shqipëri**. e-Albania ka përfunduar 95% të shërbimeve të elektronike publike, duke arritur në 1.217 shërbime, nga të cilat 300 janë për bizneset. Aktualisht, portali e-Albania është e vetmja platformë në rajon ku qytetarët mund të marrin shërbimet e tyre personale publike në mënyrë elektronike.

Kosova ka dëshmuar ndryshime të mëdha që nga OAD 2020, përkatësisht: 1) zhvillimi i portalit kombëtar të shërbimeve elektronike e-Kosova, i cili vazhdimisht shton shërbime të reja elektronike në bashkëpunim me institucionet tjera; 2) krijimi i një platforme për ndërveprueshmëri që mundëson shkëmbim të sigurt të të dhënave ndërmjet institucioneve të ndryshme si: Agjencia Kosovare për Regjistrimin e Bizneseve, Agjencia e Regjistrimit Civil, Administrata Tatimore e Kosovës, Dogana, Agjencia Kadastrale e Kosovës, etj.; 3) Propozim-ligji për Identifikimin Elektronik dhe Shërbimet Konfidenciale në Transaksionet Elektronike. Këto zhvillime të fundit janë premtuese dhe janë vetëm hapat e parë drejt përdorimit të gjerë të shërbimeve elektronike.

Ngjashëm me Kosovën, në **Malin e Zi** disa shërbime elektronike ofrohen përmes portalit kombëtar të shërbimeve elektronike, dhe disa përmes ueb-faqeve të institucioneve individuale. Mali i Zi gjithashtu përdor një sistem të menaxhimit të dokumenteve në të cilin deri më tani janë regjistruar më shumë se 680.000 raste dhe mbi një milion dokumente. Kohët e fundit, është bërë përparim i dukshëm në përdorimin e nënshkrimeve digjitale dhe identifikimit elektronik. Në të kaluarën, çertifikatat digjitale janë përdorur më së shumti nga kompanitë në komunikimin e tyre me Administratën Tatimore (20.000 kompani në vitin 2018), por jo aq shumë persona fizikë (400 persona fizikë në vitin 2018). Me futjen e letërnjoftimeve të reja me çip në vitin 2020 dhe me ndryshimet e planifikuara në Ligjin për Dokumentet Elektronike, sipas bashkëbiseduesve, rreth 70 mijë persona (më shumë se 10% e popullsisë) kanë letërnjoftim të ri elektronik.

Ngjashëm me Malin e Zi, në **Maqedoninë e Veriut** MSHIA ka zhvilluar një sistem të ri të menaxhimit të dokumenteve, ku sipas hulumtimit¹⁶, vetëm 9 nga 101 institucione që iu përgjigjën anketës vunë re se kishin sistem për menaxhimin e dokumenteve – DMS. Megjithatë, Maqedonia e Veriut ka Kornizë Kombëtare për Ndërveprim¹⁷ që përfshin ndërveprueshmërinë ligjore, organizative, semantike dhe teknike. Përveç kësaj, Ligji për Menaxhimin Elektronik dhe Shërbimet Elektronike dhe Ligji për Dokumentet Elektronike,

16 Krijimi i një sektori publik të bazuar në njohuri. Gjetet në: <https://bit.ly/2VGnbWY>
17 Korniza Kombëtare për Ndërveprim e Maqedonisë së Veriut: <https://bit.ly/3tIEx26>

Identifikimin Elektronik dhe Shërbimet Konfidenciale nga autoriteti kompetent (MSHIA) konsiderohet të jetë në një fazë të avancuar.

Ndërsa në **Serbi** portali qeveritar i shërbimeve elektronike është krijuar në vitin 2010 dhe deri më tani ka 1.026.347 përdorues të regjistruar. Në vitin 2020, portali iu nënshtrua një rishikimi të madh që e përmirësoi sigurinë e profileve të përdoruesve përmes një procesi të verifikimi me dy hapa dhe fitoi një dizajn të ri dhe funksionalitet të përmirësuar. Më e rëndësishmja, Portali ndërlidhi 15 regjistra të ndryshëm shtetërorë dhe i vuri ato në dispozicion të përdoruesve të tij.

Krahas hulumtimit, u testuan edhe shërbimet elektronike për sa i përket tatimeve, proceseve të fiskalizimit, arsimit, shëndetësisë etj., dhe në përgjithësi, shërbimet elektronike ishin relativisht të lehta për t'u përdorur përmes procedurave për qasje të lehtë dhe udhëzimeve të qarta. Disa nga shërbimet elektronike të testuara ishin drejtpërdrejt të disponueshme përmes portalit kombëtar të shërbimeve elektronike ose nga faqet e internetit të institucioneve të tjera publike. Megjithatë, disa nga shërbimet e testuara nuk ishin plotësisht elektronike, nuk ishin plotësisht të sigurta dhe kishin nevojë për përmirësime të mëtejshme për të përmirësuar përvojën e përdoruesve.

6

**EDUKIMI
DIGJITAL**

6. EDUKIMI DIGJITAL

Një skenar i ngjashëm po ndodh në të gjitha vendet e synuara në Ballkanin Perëndimor. Konkretisht, nuk ka strategji konkrete dhe të vazhdueshme, përveç Serbisë, për të inkurajuar zhvillimin e aftësive digjitale dhe nuk ka të dhëna konkrete që tregojnë se çfarë saktësisht duhet bërë në këtë drejtim.

Në **Kosovë**, në kuadër të Ministrisë së Punëve të Brendshme dhe Administratës Publike, Instituti Kosovar i Administratës Publike është përgjegjës për ngritjen e kapaciteteve të nëpunësve civilë dhe rritjen e qëndrueshmërisë së shërbimit civil. Ky institut ofron trajnime për nëpunësit publikë të cilët janë përgjegjës për menaxhimin e TI-së në secilin institucion, megjithatë, trajnimet e tilla nuk ndiqen shumë sepse nuk janë të detyrueshme dhe nëpunësit publikë nuk inkurajohen të marrin pjesë. Duke pasur parasysh se për sa i përket trajnimeve për TIK të ofruara për publikun e gjerë, përveç projekteve të shumta të realizuara nga ODK-ja dhe organizatat e tjera të shoqërisë civile në Kosovë, projekti aktual "KODE"¹⁸ i cili zbatohet nga Ministria e Ekonomisë me komponentët kryesorë të mëposhtëm synon të merret me kapacitetet e TIK-ut të publikut: financimi i lidhshmërisë digjitale, monitorimi i spektrit kombëtar, trajnime për të rinjtë e papunë dhe të papunësuar sa duhet përmes programit "Youth Online and Upward" (YOU) dhe Rrjetit Kombëtar për Hulumtim dhe Arsim.

Për **Shqipërinë**, raporti i vendit nuk jep informacion mbi edukimin digjital, ndërsa në **Malin e Zi** nuk ka të dhëna për format specifike të ngritjes dhe përmirësimit të aftësive digjitale si të nëpunësve civilë, ashtu edhe të qytetarëve. Një nga qëllimet e MAPShDM-së është të punojë në përmirësimin e sistemeve të përbashkëta të informacionit: nga sistemi i identifikimit elektronik, sistemi për pagesën elektronike të tarifave administrative dhe taksave të tjera, sistemi elektronik për shkëmbimin e të dhënave dhe zhvillimin dhe aplikimin e administratës elektronike, si dhe zhvillimin dhe aplikimin e një portali modern për e-qeverisje dhe për trajnimin për përdorimin e sistemeve të përbashkëta të informacionit.

Në **Maqedoninë e Veriut**, hulumtimet tregojnë se aftësitë digjitale i mungojnë jo vetëm popullatës së përgjithshme, por edhe administratës publike. Me këtë nivel aftësish digjitale, kalimi në operacione plotësisht digjitale si dhe shërbime plotësisht digjitale nuk do të jetë i shpejtë apo i lehtë, ndaj vendi duhet të marrë urgjentisht një qasje strategjike për ta zbutur këtë problem. Raporti i fundit i Progresit i KE-së për vendin thotë se ka filluar zhvillimi i Strategjisë për Zhvillimin e Aftësive Digjitale, ndërsa edukimi digjital është prioritet në Strategjinë e re të Arsimit, të cilën me gjasë do ta koordinojë Ministria e Arsimit dhe Shkencës (megjithëse ekziston mundësia koordinator të jetë edhe MSHIA-ja). Në këtë drejtim është paraparë miratimi i Strategjisë Kombëtare për TIK 2021–2025, por ajo ende nuk është miratuar.

Serbia është i vetmi vend në rajon që ka një qasje strategjike për trajtimin e edukimit digjital. Strategjia për Zhvillimin e Aftësive Digjitale për periudhën 2020 – 2024 është vendosur për t'i zhvilluar aftësitë digjitale të qytetarëve me qëllim të arritjes së potencialit të plotë të teknologjive të informacionit dhe komunikimit për të rritur standardin dhe cilësinë e jetës.¹⁹ veçanërisht duke i adresuar aftësitë digjitale të grupeve të cenueshme. Informacioni më i fundit për edukimin digjital për vitin 2020 tregon se 51% e popullsisë së Serbisë është analfabete në aspekt digjital, 15% është vetëm pjesërisht e edukuar, gjë që e bën pjesën e mbetur prej 34% të popullsisë plotësisht analfabete në aspekt digjital. Kur bëhet fjalë për dallimet gjinore, popullsia femërore ka një përqindje më të lartë të analfabetizmit digjital prej 4% krahasuar me popullsinë mashkullore.²⁰

19 Strategjia e Zhvillimit të Shkathtësive digjitale për periudhën 2020- 2024 në Serbi. Gjetet në: <https://bit.ly/2XsBAqs>

20 Vjetari Statistikor i Serbisë në dispozicion në <https://bit.ly/3zgM6y5>

7

**QASJA NË E-SHËRBIME
DHE NGRITJA
E VETËDIJES**

7. QASJA NË E-SHËRBIME DHE NGRITJA E VETËDIJES

Nëpërmjet portaleve kombëtare, qytetarët në secilin prej vendeve të synuara në Ballkanin Perëndimor mund të përdorin shërbimet elektronike në nivele të ndryshme të sofistikimit. Portalet janë ende duke u përmirësuar pasi shtohen më shumë shërbime, por në shumicën e vendeve ende nuk bëhet promovimi dhe avokimi për përdorimin e tyre.

Në **Shqipëri**, qasja e lehtë në shërbime demonstron nga përdorimi i gjerë i e-Albania. Gjegjësisht, gjatë vitit 2020 janë paraqitur gjithsej 7.705.068 kërkesa për shërbime elektronike nga 1.210.093 qytetarë dhe biznese. Gjithsej 12.000 punonjës të administratës janë trajnuar për të ofruar shërbime publike të digjitalizuara, të nënshkruara elektronikisht, si dhe 2.000 punonjës në sportele për të ndihmuar qytetarët të aplikojnë online për shërbimet që u nevojiten nga administrata. 180 institucione publike kanë krijuar gjithsej 13 milionë dokumente elektronike zyrtare në ndihmë të qytetarëve. Për të rritur numrin e përdoruesve të portalit dhe për të lehtësuar kuptimin e procedurave digjitale për marrjen e shërbimeve publike online, deri në fund të vitit 2022, AKSHI synon të realizojë 132 video promovuese dhe edukative kryesisht për shërbimet elektronike, 141 infografikë që lidhen me e-Albania dhe udhëzime për përdorimin e disa shërbimeve elektronike, si dhe 30 materiale me shpjegime në media.

Kosova e lëshoi në përdorim portalin kombëtar të shërbimeve elektronike në shkurt të vitit 2021, me një numër të vogël shërbimesh, të cilat mund t'i atribuohen: 1) identifikimit të shërbimeve elektronike që ofrohen aktualisht në nivel qendror dhe lokal, gjë që kërkon kohë dhe hulumtime të gjera; 2) informimit të institucioneve publike dhe lehtësimit të tranzicionit të shërbimeve të tyre elektronike nga ueb-faqet e tyre në e-Kosova; dhe 3) mungesës së legjislacionit për nënshkrimet/vulat digjitale që e pengon ofrimin e disa dokumenteve tërësisht online. Duke qenë se ky portal është relativisht i ri, nuk ka pasur fushatë të madhe për promovimin e tij, që mund të thuhet edhe për shërbimet e tjera elektronike që ofrohen nga institucionet e tjera publike.

Në **Malin e Zi**, një zhvillim pozitiv në drejtim të promovimit dhe përmirësimit të qasjes në shërbimet elektronike është përditësimi i faqes së internetit të qeverisë,²¹ që u hap në mes të majit të vitit 2021. Ridizajnimi i faqes së internetit më së shumti u fokusua në orientimin më të madh drejt qytetarëve, prezantimin më të mirë të shërbimeve, informacioneve dhe lajmeve për seancat e Qeverisë, lajmet nga ministritë dhe të ngjashme. Gjithashtu, shumica e shërbimeve elektronike mund të gjenden në portalin e qeverisjes elektronike (www.euprava.me), ku aktualisht ofrohen 596 shërbime nga 52 institucione, prej të cilave 187 mund të kryhen plotësisht në mënyrë elektronike. Portali ka një seksion «Pyetjet e bëra më shpesh» që përfshin vetëm pesë pyetje, por ka mbështetje për përdoruesit përmes e-mailit të personit të kontaktit dhe udhëzime të shkurtra për përdorimin e portalit. Fatkeqësisht, nuk është e mundur paraqitja e ankesave përmes portalit. Krahasuar

me faqen e re të qeverisë, dizajni i portalit është i vjetruar dhe jo shumë i lehtë për t'u përdorur.

Në **Maqedoninë e Veriut**, portali kombëtar i shërbimeve elektronike është promovuar si mjet kryesor për qasjen e qytetarëve në shërbimet elektronike me gjithsej 151 shërbime elektronike. Si i tillë, koncepti i "Sistemi me një sportel për shërbimet dhe ndërmjetësuesit për shërbimet elektronike" u krijua si një zgjidhje kalimtare ose ndihmëse që do të sigurojë qasje të shpejtë dhe të lehtë në shërbimet elektronike për të gjithë qytetarët. Në përputhje me këtë, ekziston një sektor i fuqishëm i shoqërisë civile që e monitoron zbatimin e AD-së, ndër të cilat veçohen Fondacioni për Internet dhe Shoqëri – Metamorfozis dhe Qendra për Menaxhimin e Ndryshimeve si dy nga OShC-të e specializuara me hulumtime të shumta. Nëpërmjet hulumtimeve dhe publikimeve të tyre, ato ndikojnë ndjeshëm në mbledhjen e të dhënave dhe publikimin e gjetjeve të hulumtimit që mundësojnë që vendi të jetë i matshëm dhe i krahasueshëm me vendet e tjera. Megjithatë, shumë pak përpjekje janë bërë nga institucionet për të promovuar portalin dhe shërbimet elektronike që ofrohen përmes tij.

Në vitin 2020, portali i qeverisjes elektronike në **Serbi** iu nënshtrua një rishikimi të madh për shkak të të cilit u përmirësua siguria online e përdoruesve të profileve dhe portali u harmonizua me parametrat e përdorimit të shërbimeve përmes platformave mobile. Duke qenë se rreth 15% e popullsisë është e regjistruar si përdorues, numri i përdoruesve në vitin e fundit është rritur për 2%. Portali përmban shërbime në nivel lokal dhe kombëtar të ofruara nga 124 institucione, ndërsa një nga shërbimet më të përdorura është regjistrimi i fëmijëve në kopshte, të cilin e kanë përdorur 47.964 prindër.

8

**SIGURIA
KIBERNETIKE**

8. SIGURIA KIBERNETIKE

Në përgjithësi, çdo vend i synuar në Ballkanin Perëndimor ka legjislacion që udhëzon për praktikën e sigurisë kibernetike në institucionet publike dhe publikun, si dhe cakton organet/agjencitë qeveritare përgjegjëse për çështjet e sigurisë kibernetike.

Sipas Ligjit për Sigurinë Kibernetike, në **Shqipëria** AKSK-ja dhe AKCE-ja janë organe përgjegjës për sigurinë kibernetike, përgjegjësitë e të cilave përfshijnë kontributin në zhvillimin, zbatimin dhe monitorimin e ligjit në fushën e sigurisë kibernetike. Siç informoi Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale²², gjatë këtij viti janë përpunuar 308 ankesa të paraqitura nga qytetarët për keqpërdorimin e të dhënave personale për qëllime marketingu, si dhe përmes platformave online në periudhën e pandemisë së Covid-19. Raporti tregon gjithashtu se ka probleme në zbatimin e të gjitha hapave për përpunimin e të dhënave nga institucionet publike, mungesë njohurish ligjore dhe teknike, mangësi në zgjidhjen e garancive ligjore në bazë të marrëdhënieve kontraktuale, mungesë trajnimit për stafin që merret me përpunimin e të dhënave, mungesa e strategjisë së përpunimit të të dhënave. Për sa i përket raportimit të krimit kibernetik, Policia e Shtetit së bashku me institucionet në varësi të saj është përgjegjëse për zbutjen e tyre, ndërsa incidentet kibernetike trajtohen nga institucionet e sigurisë kibernetike, në këtë rast operatorët e infrastrukturës.

Në **Kosovë**, organi përgjegjës qeveritar për sigurinë kibernetike është Agjencia e Informacionit dhe Shoqërisë, në kuadër të Drejtorisë së saj për Operacione dhe Siguri. Meqenëse asnjë legjislacion nuk merret drejtpërdrejt me sigurinë kibernetike, aktualisht është duke u hartuar Ligji për Sigurinë Kibernetike. Ligji parashikon krijimin e një Agjencie Shtetërore të Sigurisë Kibernetike përgjegjëse për mbikëqyrjen, kontrollin dhe vendosjen e standardeve të sigurisë kibernetike, si dhe krijimin e dy ekipeve shtetërore (njëri për reagimin ndaj emergjencave kompjuterike dhe tjetri për reagimin ndaj incidenteve të sigurisë kibernetike).

Drejtoria për Siguri të Informacionit dhe Identitetet Kompjuterike (CIRT) në **Mal të Zi** është një nga mekanizmat kyç në fushën e sigurisë së informacionit dhe asaj kibernetike. Një nga arritjet më të rëndësishme në këtë fushë është hartimi i Ligjit për Sigurinë e Informacionit, i cili transpozoi Direktivën e BE-së për Sigurinë e Rrjetit dhe të Informacionit. Është hartuar edhe Rregullorja për Masat e Sigurisë së Informacionit, si dhe Ligji për Përcaktimin dhe Mbrojtjen e Infrastrukturës Kritike. Planifikimi strategjik i sigurisë kibernetike në Malin e Zi është i bazuar në Strategjinë e Sigurisë Kibernetike për periudhën 2018–2021, e cila i përcakton mekanizmat dhe instrumentet për ushtrimin e interesave kombëtarë të sigurisë, si dhe të punës së Këshillit për Siguri të Informacionit, të formuar në vitin 2019. Kur bëhet fjalë për ndryshimet në këtë fushë krahasuar me raportin bazë, çelësi i referohet faktit se aktiviteti i ekipeve të CIRT-së, sipas ndryshimeve në Ligjin për Konfidencialitetin e të Dhënave, të miratuara në fund të vitit 2020, i është kaluar Drejtorisë për Mbrojtjen e të

Dhënave të Klasifikuara, e cila punon në kuadër të Ministrisë së Mbrojtjes. Përveç kësaj, është e rëndësishme të theksohet se aktualisht është duke u zhvilluar hartimi i Strategjisë së Sigurisë Kibernetike të Malit të Zi 2022–2026.

Maqedonia e Veriut ka Strategji kombëtare për siguri kibernetike të Republikës së Maqedonisë 2018–2022²³. Kur bëhet fjalë për sigurinë dhe integritetin e rrjeteve, rregullat përcaktohen nga Agjencia e Komunikimeve Elektronike (AKE) me Rregulloren për garantimin e sigurisë dhe integritetit të rrjeteve publike të komunikimeve elektronike dhe shërbimeve dhe aktiviteteve të cilat operatorët duhet t'i ndërmarrin në rast të shkeljes shkeljes së sigurisë personale nga viti 2015, e ndryshuar dhe e plotësuar në vitin 2019. Më tej, me Ligjin për Komunikimet Elektronike u themelua Qendra Kombëtare për Reagimin ndaj Incidenteve Kompjuterike MKD-CIRT, si një departament i veçantë në AKE, i cili e institucionalizoi mbrojtjen e sigurisë së rrjetit dhe të informacionit, veçanërisht të subjekteve me infrastrukturë kritike.

Ndërkohë, **Serbia** së fundi e ka rinovuar Strategjinë e saj për Zhvillimin e Shoqërisë së Informacionit dhe Sigurisë së Informacionit në Republikën e Serbisë për periudhën 2021 – 2026²⁴, në përputhje me direktivat e BE-së. Në mënyrë plotësuese, këtë fushë e rregullon edhe Ligji për Sigurinë e Informacionit. Në bazë të Ligjit për Sigurinë e Informacionit, Agjencia Rregullatore për Komunikime Elektronike dhe Shërbime Postare është caktuar si Qendër Kombëtare për Parandalimin e Rreziqeve të Sigurisë në Sistemet e TIK-ut (CERT) në Republikën e Serbisë.²⁵, e cila është nën mbikëqyrjen e autoritetit kompetent – Ministria e Tregtisë, Turizmit dhe Telekomunikacionit. Qendra Kombëtare i mbledh dhe i shkëmben të gjitha informacionet në lidhje me rreziqet e sigurisë së informacionit dhe informon, paralajmëron dhe këshillon ekipet e menaxhimit të TIK-ut në Republikën e Serbisë, si dhe publikun e gjerë.²⁶ Deri më tani janë të regjistruar 14 bashkëpunëtorë në CERT, shumica e të cilëve janë kompani të mëdha biznesi.²⁷

23 Maqedonia e Veriut, Strategjia Kombëtare për Siguri Kibernetike e Republikës së Maqedonisë 2018-2022: <https://bit.ly/2VIMbNr>

24 Strategjia për Zhvillimin e Shoqërisë së Informacionit dhe Sigurisë së Informacionit në Republikën e Serbisë për periudhën 2021 - 2026: <https://bit.ly/3hIboz7>

25 Qendra për Parandalimin e Rreziqeve të Sigurisë në Sistemet e TIK-ut i Republikës së Serbisë: <https://www.cert.rs/en>

26 Qendra Kombëtare për Parandalimin e Rreziqeve të Sigurisë në Sistemet e TIK-ut (CERT) e Republikës së Serbisë: <https://bit.ly/39gWpl4>

27 Bashkëpunëtorë e regjistruar të CERT-it në Serbi. <https://bit.ly/3hGZi9J>

9

E-PJESËMARRJA DHE E-DEMOKRACIA

9. E-PJESËMARRJA DHE E-DEMOKRACIA

E-pjesëmarrja dhe e-demokracia inkurajohen në të gjitha vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor përmes akteve ligjore, strategjive, platformave të konsultimit publik, grupeve të punës, etj.

Pjesëmarrja e qytetarëve në procesin e vendimmarrjes në **Shqipëri** rregullohet me Ligjin nr. 146/2014 "Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik". Ky ligj parashikon edhe mirëmbajtjen e një platforme për konsultimin publik, e cila është një platformë për lidhjet ku publikohen draftet në përputhje me Ligjin për konsultim, për të gjitha ministritë dhe agjencitë ekzekutive të qeverisë shqiptare. Përveç platformës, tryezat e rrumbullakëta në institucione dhe komunikimi përmes e-maileve zyrtare janë gjithashtu kanale për transmetimin e rekomandimeve për përmirësimin e kuadrit ligjor. Gjatë vitit 2020, pushteti ekzekutiv ka planifikuar 117 propozim-projekte për konsultime, por vetëm 36,7% e tyre e kanë kaluar këtë proces. Mënyra më efikase për të kryer konsultime, sipas raporteve të ministrive, ishte përmes tryezave të rrumbullakëta; E-Regjistri për Njoftimet dhe Konsultimet Publike (ERPAC) nuk ishte i suksesshëm në marrjen e komenteve. Pothuajse të gjitha ministritë janë konsultuar me përfaqësues të institucioneve publike dhe të organizatave ndërkombëtare dhe lokale, pa praninë e qytetarëve.

Aktivitetet e pjesëmarrjes elektronike në **Kosovë** inkurajohen në nivel lokal dhe qendror me akte të ndryshme ligjore si: Ligjin për Vetëqeverisjen Lokale, i cili i obligon komunat që të zhvillojnë së paku dy diskutime publike me qytetarët brenda një viti kalendarik dhe Rregullorja për standardet minimale për konsultime publike, e cila, ndër të tjera, ka rezultuar me zhvillimin e një platforme për konsultime elektronike në kuadër të Kabinetit të Kryeministrit.²⁸ Përveç një platforme të tillë, OSHC-të dhe aktorët e shoqërisë civile mund të përfshihen në këto procese përmes grupeve të punës.

Një nga shërbimet që i ofron MAPShDM-ja është e-demokracia, me ç'rast theksohet rëndësia e pjesëmarrjes së qytetarëve në proceset shoqërore-politike si segment i rëndësishëm i demokracisë pjesëmarrëse. Sistemi për e-pjesëmarrje është një platformë për debate publike elektronike që mundësojnë pjesëmarrje më të madhe të qytetarëve në miratimin e ligjeve dhe strategjive. Sistemi është krijuar në vitin 2019 për të mundësuar pjesëmarrje më të madhe të qytetarëve dhe për t'i inkurajuar ata të vendosin për çështjet që kanë të bëjnë me ta dhe komunitetin e tyre dhe të marrin pjesë në debatet publike për të gjitha dokumentet strategjike dhe ligjet e miratuara nga Qeveria e **Malit të Zi**. Përdoruesit e regjistruar mund të marrin pjesë në të gjitha debatet dhe konsultimet publike aktive, ftesat publike të të cilëve publikohen në seksionin e-Pjesëmarrja²⁹ dhe t'i shohin në mënyrë adekuate të gjitha raportet e publikuara, vendimet dhe dokumentet e tjera relevante për debatet dhe konsultimet publike që janë zhvilluar. Përdoruesit marrin pjesë në debate të hapura publike duke futur komente, mendime dhe sugjerime në dokumentet e paraqitura për debat publik ose konsultim.

28 Platforma për Konsultimet Publike e Kosovës: <https://konsultimet.rks-gov.net/>

29 Platforma për e-Pjesëmarrje e Malit të Zi: <https://bit.ly/3EnsH2u>

Maqedonia e Veriut, gjithashtu, prioritet i jep edhe angazhimit qytetar dhe transparencës, e demonstruar përmes akteve ligjore për bashkërendimin e pjesëmarrjes së qytetarëve në vendimmarrje dhe qasjen në informata me karakter publik, përkatësisht Ligjit për Qasje të Lirë në Informatat me Karakter Publik, por edhe Strategjisë për të Dhënat e Hapura, 2018 – 2020. Pjesëmarrja e qytetarëve sigurohet edhe përmes Vlerësimit të Ndikimit Rregullator (VNR), ku VNR rregullohet kryesisht me vendime të qeverisë dhe me Rregulloren e Punës së Qeverisë, por jo dhe me zgjidhje ligjore. Në Regjistrin e Vetëm Kombëtar të Dispozitave (ENER), qytetarët mund të japin komentet e tyre mbi zgjidhjet e propozuara ligjore dhe iniciativat e paraqitura, e po ashtu ka një Udhëzues për dhënien e informacionit kthyes për publikun mbi rezultatet e proceseve të hartimit të ligjeve. Në tre vitet e fundit, ENER-i është mjeti më i përdorur për e-pjesëmarrje. Më parë kishte një portal për e-demokraci, i cili nuk funksionon më, e po ashtu nuk është vendosur as platforma e-qytetarët, gjegjësisht nuk është realizuar furnizimi i softuerit për të.

Serbia ka një portal e-Debatet publike³⁰ m i cili duhet t'i paraqesë të gjitha debatet publike për propozim-ligjet aktive dhe ato që janë finalizuar. Megjithatë, edhe pse është krijuar në vitin 2014, ai ende nuk e ka arritur potencialin e tij të plotë. Jo të gjitha institucionet e përdorin atë, dhe më së shpeshti përdorin ueb-faqet e tyre për të publikuar thirrje për pjesëmarrje në debate publike, që është obligim ligjor në përputhje me Rregulloren e Punës së Qeverisë. Kur bëhet fjalë për peticionet elektronike, nuk ka një mekanizëm të tillë të ofruar nga shteti, edhe pse sipas Rregullores së Punës së Kuvendit, Kuvendi i Serbisë është i detyruar t'i shqyrtojë iniciativat, ankesat dhe propozimet e paraqitura me e-mail ose përmes formularit online në faqen e internetit të Kuvendit Kombëtar.

10

PLANI GJITHËPËRFSHIRËS PËR AVANCIMIN E AGJENDËS DIGJITALE NË VENDET E SYNUARA TË BALLKANIT PERËNDIMOR

10. PLANI GJITHËPËRFSHIRËS PËR AVANCIMIN E AGJENDËS DIGJITALE NË VENDET E SYNUARA TË BALLKANIT PERËNDIMOR

Përveç disa zhvillimeve kryesore nga hulumtimi i OAD-së në vitin 2020, në disa vende ekziston një nevojë e fortë për aktivitete të mëtejshme për ta avancuar AD-në në secilin prej vendeve. Rekomandimet konkrete për vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor mund të gjenden më poshtë.

Përmirësimet strategjike, të synuara dhe administrative

- Vendet e synuara në Ballkanin Perëndimor duhet të punojnë në strategjitë e ardhshme lidhur me AD-në dhe temat e lidhura me AD-në si siguria kibernetike, edukimi digjital, pjesëmarrja elektronike, mbrojtja e të dhënave, pasi strategjitë aktuale do të skadojnë së shpejti ose duhet të përditësohen sipas tendencave dhe nevojave të qytetarëve.
- Të gjitha shërbimet publike elektronike duhet të jenë të centralizuara në portalet kombëtare të shërbimeve elektronike dhe të dhënat për përdorimin e tyre duhet të bëhen publike. Të gjitha vendet duhet të fokusohen në rritjen e numrit të shërbimeve që mund të kryhen plotësisht në mënyrë elektronike. Në Shqipëri, institucionet publike duhet t'i respektojnë afatet ligjore për ofrimin e shërbimeve, ndërsa në Mal të Zi, portali eUprava duhet të ridizajnohet për të qenë më i lehtë për t'u përdorur.
- Vendet e synuara në Ballkanin Perëndimor duhet t'i shqyrtojnë të dhënat që i mbledhin nga qytetarët, qoftë në kuptimin e të kuptuarit të sjelljes së përdoruesve, si dhe në përcaktimin e udhëzimeve konkrete se si të qasen në të dhënat e tyre personale.

Edukimi digjital

- Nevoja për qytetarë dhe zyrtarë publikë me arsimim digjital më të mirë është e evidente në secilin prej vendeve të synuara të Ballkanit Perëndimor. Nevojitet një qasje strategjike dhe e përbashkët nga të gjitha palët e interesuara me institucionet si udhëheqëse në procesin e përhapjes së edukimit digjital në të gjitha grupet e qytetarëve dhe nëpunësve publikë.

Siguria kibernetike

- Vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor duhet t'i përqendrojnë përpjekjet e tyre në një hapësirë më të sigurt kibernetike, duke përfshirë edhe ndërgjegjësimin më të madh të qytetarëve dhe institucioneve për t'u mbrojtur nga sulmet kibernetike. Në Kosovë duhet të miratohet një ligj për sigurinë kibernetike i shoqëruar me një plan veprimi për zbatimin e tij.
- Sistemi i ndërveprimit duhet të forcohet, veçanërisht në Kosovë dhe në Maqedoninë e Veriut, duke siguruar shkëmbim të sigurt të të dhënave ndërmjet të gjitha institucioneve në të gjitha nivelet.

Për të dhëna specifike për secilin shtet, ju lutemi referojuni raporteve të OAD-së për shtetet dhe Udhërrëfyesit për Avancimin e AD-së.

Shqipëria

- 2020: <https://cutt.ly/2gL30Wc>
- 2021: <https://cutt.ly/Blqgn8K>

Kosovë

- 2020: <https://cutt.ly/igDrDw0>
- 2021: <https://cutt.ly/QYLlt9a>

Mali i Zi

- 2020: <https://cutt.ly/xWX79WK>
- 2021: <https://cutt.ly/fWX74o1>

Maqedonia e Veriut

- 2020: <https://cutt.ly/gWXJduv>
- 2021: <https://cutt.ly/3WXH21y>

Serbia

- 2020: <https://cutt.ly/agPgYa0>
- 2021: <https://cutt.ly/0YHBJdi>

Ballkani Perëndimor

- Hulumtimi themelor për gjendjen e zhvillimit të e-qeverisjes dhe edukimit digjital në vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor (2020): <https://cutt.ly/pWXJRz1>

Partnerët e projektit:

Fondacioni për internet dhe shoqëri – Metamorfozis është fondacion i pavarur, jopartiak dhe jofitimprurës me seli në Shkup, Maqedonia e Veriut. Fondacioni drejtohet nga parimet e hapjes, barazisë dhe lirisë dhe misioni i tij është të kontribuojë për zhvillimin e demokracisë dhe për rritjen e cilësisë së jetës përmes shfrytëzimit inovativ dhe shpërndarjes së njohurive. Fushat programore në të cilat vepron Metamorfozis janë mediet për demokracinë, arsimit për inovacione, përgjegjësia sociale dhe të drejtat e njeriut në internet.

www.metamorphosis.org.mk

Akademia për e-qeverisje (eGA) është një organizatë jo-fitimprurëse "think tank" dhe organizatë këshilluese: iniciativë e përbashkët e Qeverisë së Estonisë, Institutit të Shoqërisë së Hapur dhe Programit për Zhvillim të Kombeve të Bashkuara. Akademia krijon dhe përcjell njohuri dhe praktika më të mira në fushën e transformimit digjital: e-qeverisja, e-demokracia dhe siguria në internet.

www.ega.ee

MJAFT! (Shqip: Mjaft!) është një organizatë joqeveritare në Shqipëri që synon të rrisë ndërgjegjësimin për problemet e shumta politike dhe sociale me të cilat përballet Shqipëria. Roli i Mjaft! është një katalizator, mobilizues dhe inovator, si dhe krijues i disa fushatave të avokimit publik. Mjaft! mishëron fuqishëm funksionin e përfaqësuesit publik për kauzat e grupeve të ndryshme si studentë, pensionistë, komunitetin rom, pensionistë ushtarakë, persona me shikim të kufizuar, persona me aftësi të kufizuara për shkak të profesionit të tyre, njerëz me aftësi të kufizuara shqisore dhe motorike, peshkatarë, taksistë dhe punëtorë fizikë.

www.mjaft.org

Të Dhënat e hapura Kosovë (ODK) është një organizatë jofitimprurëse që beson në përdorimin e humanizmit civil-teknologjik dhe digjital për qeverisje të hapur. Qëllimi i saj është të mundësojë transparencën dhe llogaridhënien e qeverisë përmes teknologjisë, hapjen e të dhënave qeveritare dhe përfshirjen në humanizmin digjital. ODK është e përkushtuar të promovojë idenë se të dhënat qeveritare duhet të jenë të arritshme falas për këdo që t'i përdorë dhe t'i ripublikojë ato siç dëshiron, pa kufizime në të drejtat e autorit, patentat ose mekanizmat e tjerë të kontrollit.

www.opendatakosovo.org

Organizata joqeveritare 35mm (OJQ-35 mm) punon për të krijuar një shoqëri më të mirë në Malin e Zi dhe rajonin e gjerë. "Shoqëri më e mirë" nënkupton respektimin e të drejtave të njeriut dhe sundimin e ligjit, veçanërisht përgjegjësinë publike dhe transparencën e qeverive dhe institucioneve të tyre, si dhe lirinë civile për të folur. Vizioni ynë për Malin e Zi dhe rajonin nënkupton pranimin e këtyre shoqërive të pajtuara, multikulturore dhe të pjekura demokratike në bashkësinë e vendeve evropiane.

www.nvo35mm.org

CRTA (Qendra për Hulumtim, Transparencë dhe Llogaridhënie) është një organizatë qytetare e pavarur dhe jopartiake e përkushtuar për zhvillimin e kulturës demokratike dhe aktivizmit qytetar. Kjo qendër është e përkushtuar për përpilimin e propozimeve të politikave publike, avokimin për parimet e sjelljes së përgjegjshme nga qeveria dhe institucionet publike, dhe edukimin e qytetarëve për të drejtat e tyre politike. Ajo punon gjithashtu për vendosjen e shtetit të së drejtës dhe zhvillimin e dialogut demokratik në Republikën e Serbisë.

www.crtars.org

